

УДК 37.011.3-057.87:27-584.5-047.58(045)

DOI: 10.31499/2307-4906.4.2019.200217

МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КРОС-КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

Шевченко Юлія, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького.
ORCID: 0000-0002-8460-6928
E-mail: shevchenko_yuliia@mdpu.org.ua

Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню моделі удосконалення готовності студентів до духовно-морального розвитку молодших школярів у крос-культурному просторі. Встановлено, що модель системи удосконалення готовності виступає як засвоєння успішних практик духовно-морального розвитку молодших школярів у крос-культурному просторі. Доведено, що дана модель є вагомим елементом у процесі освітньої діяльності студента, методологічна опора для прогнозування особистісного зростання майбутнього вчителя початкової школи.

Ключові слова: математичне моделювання, моделі виховання, моделі освіти, модель, моделювання, структура моделі удосконалення готовності студентів, духовно-моральний розвиток, молодший школяр, крос-культурний простір.

MODELING OF THE SYSTEM OF STUDENTS' READINESS FOR THE SPIRITUAL-MORAL DEVELOPMENT OF PRIMARY SCHOOLCHILDREN IN A CROSS-CULTURAL SPACE

Shevchenko Yuliia, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Primary Education, Bohdan Khmelnytskyi Melitopol State Pedagogical University.
ORCID: 0000-0002-8460-6928
E-mail: shevchenko_yuliia@mdpu.org.ua

The article is devoted to the theoretical substantiation of the model of students' readiness for the spiritual and moral development of primary schoolchildren in a cross-cultural space. It is determined that in order to represent the educational processes the method of modelling is usually used. Therefore, we gave this definition of the notion. The research has been conducted by means of using scientific methods of empirical and theoretical research, and common scientific methods, such as: analysis, synthesis, comparison, induction and deduction. The descriptions have been used to model the process of improving students' readiness for the spiritual and moral development of primary schoolchildren in a cross-cultural space. It is stated that the development of the basic components of the readiness for the spiritual and moral development of a child will be focused on the cross-cultural space. It is extremely important to use different pedagogical technologies that will allow teachers to feel comfortable, find successful and effective solutions and implement them into practice. The main methodological aspects of the model of improving students' readiness for the spiritual and moral development of primary

schoolchildren development in cross-cultural space are characterized. The peculiarity of this study is that a dual control of the level of future teachers' readiness for the spiritual and moral development of a child has been introduced in this model, taking into account the ideas of a praxeo-dynamic approach, which makes it possible to gradually expand the cross-cultural space where the effective educational work is organized. It aims at providing future teachers with productive knowledge, spiritual and moral values, which contribute to more successful pedagogical activity in the future. It is proved that this model is a significant element in the process of students' educational activity, a methodological support for predicting the personal growth of a future primary school teacher.

Keywords: *mathematical modelling, models of upbringing, models of education, model, modelling, structure of modelling of students' readiness, spiritual and moral development, primary schoolchildren, cross-cultural space.*

Моделювання готовності студентів як майбутніх вчителів у сучасних умовах розбудови держави є важливою проблемою. На сьогодні стає зрозумілим, що виховна робота зі студентською молоддю здійснюється за різноманітними підходами, із застосуванням різних форм і методів, прийомів тощо.

На підставі аналізу наукової літератури виявлено, що питаннями управління процесом готовності різної спрямованості, зокрема вивченню питань про моделювання у системі закладів вищої освіти присвячено багато досліджень, серед яких роботи Н. Глузман, О. Кікінеджи, Г. Купіт, Н. Калити, І. Богданова та ін. Конструювання моделі готовності майбутнього вчителя відповідно до особистісно-зорієнтованої парадигми висвітлені в таких працях, як В. Кременя, Л. Пшеничної, І. Раєвської, О. Созонюк та ін.

Мета статті – теоретично обґрунтувати модель системи удосконалення готовності студентів до духовно-морального розвитку молодших школярів у крос-культурному просторі.

Питання про моделювання у системі закладів вищої освіти безперечно постає одним із актуальних, адже чітке уявлення про існуючі моделі у педагогічній науці, що побудовані із використанням різноманітних принципів, розробка функцій, які має забезпечити модель – запорука ефективності досягнення результатів. У педагогіці, як вказував Н. Глузман, модель є образом майбутньої реальності [8, с. 14]. Дотримуючись цієї думки, підкреслимо, що окрім функції візуалізації, дана модель має виконувати інформаційну, прогнозувальну, цілеутворювальну, планувальну та пізнавальну функції, що супроводжують процес удосконалення готовності майбутніх учителів до духовно-морального розвитку дітей молодшого шкільного віку в крос-культурному просторі.

Вкажімо на те, що для представлення освітніх процесів зазвичай використовують метод моделювання і саме тому слід розглянути, що є моделлю, дати визначення даного поняття.

Звертаючись до праці американського філософа, М. Вартовського «Models: Representation and the Scientific Understanding» [17], ми знаходимо думку про те, що модель є уявленням, без якого не можна здобути нових знань: «...можна сказати, що немає людського знання без уявлення; або ще більш радикально, що немає знань без уявлень. Це означає, що визначені знання є виключно людськими досягненнями, і що їх треба якісно відрізнити від інтелекту тварин» [17].

У роботі, присвяченій математичному моделюванню [1] йдеться: «Словник іноземних слів наголошує, що слово «модель» походить від латинської «modulus» – міра, зразок, норма. Цей термін використовувався в працях з мистецтва по будівництву

за декілька століть до нашої ери. В сучасному вживанні з цим терміном пов'язаний неозорий круг матеріальних об'єктів, знакових структур та ідеальних образів – від зразків одягу і струнких жінок, зменшених копій кораблів і літаків, різних малюнків і графіків, до математичних рівнянь і обчислювальних алгоритмів» [1, с. 15]. Автори під моделлю розуміють «щось (ідеальні образи, матеріальні або знакові конструкції), чия безліч властивостей перетинається з безліччю властивостей оригіналу (об'єкта) в галузі суттєвої для досягнення мети моделювання» [1, с. 15], і, відповідно, під самим процесом моделювання – «процес створення і використання моделі» [1, с. 15].

Аналіз літератури дозволяє констатувати, що на сьогодні у плані створення моделей є певні тенденції, а саме: намагання впровадження міжнародного досвіду зведення освітніх моделей на засадах компетентнісного підходу; запровадження дуальних форм в освіті, що орієнтують науково-педагогічних працівників на посилення практичної складової у готовності майбутніх фахівців до певних видів діяльності; введення до освітніх програм спеціальних курсів, що мають розкривати духовно-моральну, емоційну та соціальну сферу особистості; переорієнтація освіти на підготовку творчих, ефективних фахівців, і, відповідно, підсилення уваги до стану особистості, яка у майбутньому буде працювати із дітьми молодшого шкільного віку; урізноманітнення форм, методів і прийомів виховання; спрямування уваги на використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі; ускладнення змісту освіти відповідно темпу оновлення знань про духовність людини та чинники, що уповільнюють або прискорюють процеси, що пов'язані з її духовним піднесенням.

Моделі виховання і освіти досліджувала О. Кікінеджи. В її роботі вказується на існування наступних моделей виховання людини: теоцентричної, натуроцентричної, соціоцентричної і антропоцентричної [6, с. 170]. У нашому дослідженні ми дотримуємося тези, що висловлена автором стосовно антропоцентричної моделі виховання майбутніх учителів, а саме: «В основі антропоцентричної моделі освіти лежить визнання активної, творчої природи людини. В якості мети освіти пріоритетним є розвиток індивідуальності, яка розуміється як процес самостворення на основі внутрішньої активності» [6, с. 170].

Про модель духовної освіти дітей у контексті світського виховного погляду йдеться у дослідженні Г. Купіт [15]. Автор стверджує, що у такій моделі мають бути шість критеріїв, а саме: має бути визначено значення термінів і природу явищ; необхідно уточнити зв'язок з тим, що лежить в основі його онтології і охарактеризувати статус альтернатив; також має бути визначений зміст, в якому духовність представлено у розвитку і пояснюється як явище, що змінюється за допомогою втручання, і які конкретні зміни в розвитку позначені як «духовні»; має бути узгодженість з прийнятою парадигмою для розуміння і вивчення людського розвитку; потребує пояснення роль і статус духовного розвитку в світській системі виховання; мають бути визначені практичні наслідки [15, с. 293–305]. І якщо у цьому дослідженні мова акцентована на духовності як явищі, то у дослідженні К. Херріс акцентується увага на декількох ролях у моделі (драматик, натураліст, художник, духовний пробудник трансформативного навчання) особистості самої духовної дитини, її безпосереднього вигляду, її прагнень до пізнання, особистих рис та соціальних зв'язків: «Духовна дитина починає життя, – вказує К. Херріс, – вивчаючи світ,

навчаючись за допомогою чуттєвих переживань та нових відкриттів. Головний герой, духовна дитина – це комунікатор, який бере участь у соціальних взаємодіях, будуючи своє власне навчання, цікавлячись світом» [16, с. 291]. Отже, ми бачимо, що моделі духовної освіти стосуються дітей, і знання цих моделей необхідне для професійного зростання майбутніх учителів, зокрема, з точки зору їх готовності до духовно-морального розвитку дитини.

Дуже близькою до нашого дослідження є структура моделі, запропонована Н. Калитою, оскільки саме ця модель побудована відповідно до особистісно-зорієнтованого процесу у закладі вищої освіти. Так, автор зазначала, що модель складається із шістьох складових – «мета професійної підготовки, завдання, теоретико-методологічна основа, форми і методи, суб'єкти педагогічної взаємодії та виховного впливу, критерії професійної підготовленості», адже, за її твердженням, саме вчитель учнів молодшого шкільного віку має «не лише сформулювати знання, але й навчити способів одержання цих знань, формувати навчальну діяльність молодших школярів, будувати освіту як систему, що створює умови для самопроектування і формування багатомірної свідомості, здатності самовизначатися, розуміти, мислити, діяти» [5, с. 267].

Деяку іншу модель – «модель оновлення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів» (із компонентами – концептуальний, структурно-змістовий, технологічний та організаційно-дидактичний) пропонує у дисертаційному дослідженні І. Богданова. Автор вказує, що реалізація моделі має забезпечити «відповідна технологія оновлення професійно-педагогічної підготовки». Дана технологія була розроблена І. Богдановою на основі «горизонтального зрізу», що передбачала методологічний аналіз різних наукових підходів, а також «вертикального зрізу», що передбачає «впровадження нових технологій в цілісний навчально-виховний процес». Саме така технологія, за думкою І. Богданової, забезпечує «моделювання досвіду, тобто опис того, що ми прагнемо досягти; апробацію моделі на практиці; процесуальний аналіз експерименту, його корекцію в ході роботи; перевірку моделі на практиці з урахуванням корекційних змін; підготовку рекомендацій для широкого впровадження» [2, с. 25].

Не дивлячись на різноманітність існуючих моделей, ми бачимо, що до сьогодні є мало вивченим питання, що пов'язане із моделюванням процесу вдосконалення готовності майбутніх учителів до духовно-морального розвитку учнів молодшого шкільного віку в умовах крос-культурного простору.

Основні методологічні аспекти, що були розглянуті нами, дозволяють звести процес моделювання таким чином:

- вибір мети, формулювання гіпотези про результат, який має бути сконструйований із врахуванням ефективності та динамічності;
- висунення напрямів процесу моделювання, враховуючи аналіз найбільш влучних моделей, що застосовувалися в педагогічній освіті для майбутніх учителів початкової школи;
- конструювання моделі готовності майбутніх учителів до духовно-морального розвитку учнів молодшого шкільного віку в умовах крос-культурного простору відповідно до особистісно-зорієнтованої парадигми освіти, виділених нами методологічних підходів, відповідних принципів та

функцій;

- структуризація базово-креативних, загальних та специфічних здатностей майбутніх учителів, які в сукупності будуть становити готовність майбутніх учителів до духовно-морального розвитку дитини;
- визначення основних складових теоретико-методичного супроводу удосконалення готовності майбутніх учителів до духовно-морального розвитку дитини;
- конкретизація критеріїв, показників та рівнів готовності студентів до духовно-морального розвитку дитини відповідно до очікуваних результатів;
- поетапна реалізація системи вдосконалення готовності до духовно-морального розвитку дитини у крос-культурному просторі із врахуванням діагностики та коригування виховного процесу.

З огляду на наявні уявлення про існуючі моделі, уявімо структуру розробленої нами моделі в координатах, які спрямовані на досягнення мети нашого дослідження – підвищення рівня готовності майбутнього вчителя до духовно-морального розвитку дитини молодшого шкільного віку в крос-культурному просторі. Ми вважаємо, що модель, крім надання можливості її наповнення даними, повинна відображати всі сторони досліджуваного предмета дослідження в його основних напрямках – організаційний (заклад вищої освіти) і особистісний. Дана модель в такому випадку в її праксеологічному аспекті буде основою для створення більш ефективної методики, тобто, для моделі удосконалення готовності студентів до духовно-морального розвитку молодших школярів у крос-культурному просторі важливим є виділення напрямів, які наскрізно мають бути насичені методикою виховання і самовиховання, що у сукупності представить цілісну систему удосконалення здатностей майбутніх вчителів до духовно-морального розвитку молодших школярів у крос-культурному просторі.

Стосовно конструювання моделі готовності майбутнього вчителя відповідно до особистісно-зорієнтованої парадигми можна вказати на думки таких вчених, як В. Кремень [7], Л. Пшенична [9], І. Раєвська [10], О. Созонюк [11] та ін. Зокрема, розмірковуючи про Нового учителя Нової української школи, Л. Пшенична вказує на важливі зміни у парадигмі освіти – орієнтацію на соціальний портрет учителя, розвиток його ментальності. Вчена вказує: «Відповідно до нових Державних стандартів освіти ключовою фігурою Нової української школи є вчитель – творчий, незалежний, конкурентоспроможний, різнобічний, культурний, морально й духовно розвинений, людина, яка любить свою роботу і своїх вихованців, особистість, близька до ідеалу... А чи не саме такий учитель сьогодні працює у традиційній школі?» [9, с. 65].

Таким чином ми бачимо поступову орієнтацію на духовно-моральний, творчий, соціальний та емоційний розвиток майбутнього вчителя, на важливість піднесення його унікальної особистості. Перенесення уваги також має відбуватися через процеси самовизначення, що репрезентується через прийняття студентами моральних рішень, забезпеченні ціннісних смислів у діяльності, творчості із врахуванням індивідуально-психологічних характеристик тощо. Зважимо й також на виділені нами підходи – загальнонаукові (системний і інформаційний) та конкретно-наукові (компетентнісний, діяльнісний, особистісно-орієнтований, культурологічний).

Зведення праксео-динамічного підходу надає можливість внести його у теоретико-методологічний складник нашої моделі та, відповідно, врахувати відповідні

йому загальні принципи (принцип цілеспрямованості у досягненні результатів самоудосконалення готовності майбутнього вчителя до духовно-морального розвитку дитини; принцип врахування інтересів і потреб студентів, їх вмотивованості та позитивного ставлення до самовдосконалення; принцип доцільності у доборі змісту, форм і методів процесу вдосконалення готовності майбутніх учителів до духовно-морального розвитку дітей молодшого шкільного віку; принцип взаємопов'язаності та етапності виховної роботи у закладах вищої освіти; принцип значущості процесу самовиховання та самовдосконалення; принцип індивідуалізації в створенні психолого-педагогічних умов для саморегуляції та самоактивізації когнітивної, рефлексивної та практичної діяльності студентів) та специфічні принципи (принцип професійної зумовленості удосконалення готовності; принцип перспективи та бачення себе як наставника, який моделює процес духовно-морального розвитку дитини; принцип співучасті та співпричетності в навчанні творити істину, добро і красу для світу). Також додамо і функції, які спрямовують даний процес до результату, а саме: інформаційна, прогнозувальна, цілеутворювальна, планувальна, пізнавальна.

Теоретико-методичний супровід, представлений за допомогою педагогічного керівництва даним процесом, потребує врахування концептуальних положень, що мають враховувати отриману інформацію про стан готовності, пронизувати зміст, форми та методи виховання і самовиховання.

Відзначимо, що модель готовності студента до духовно-морального розвитку дитини не слід ототожнювати з моделлю зрілості, яку слід розуміти як розгорнуту педагогічну технологію або вершину «акме». У нашому випадку мова йде про те, щоб внутрішня готовність студента як зовнішня практика духовно-морального розвитку по відношенню до учнів, що навчаються у початковій школі, перетворилася в можливість, тобто, була реально задіяна в роботі з дітьми. У цьому випадку модель готовності виступає як засвоєння успішних практик духовно-морального розвитку молодших школярів у крос-культурному просторі, тобто, навчання розгортання траєкторій виховання особистості, освоєння первинного життєвого циклу практики духовно-морального зростання дитини.

Зрозуміло, що дана робота має відбуватися відповідно конкретних критеріїв, показників та рівнів готовності студентів до духовно-морального розвитку дитини відповідно до очікуваних результатів. У дослідженні виділено такі критерії: когнітивний, мотиваційний, практичний та відповідні їм показники, що у найбільш вдалий спосіб характеризують рівні готовності.

Етапи проведення виховної роботи представлено нами у такій послідовності: настановний, теоретичний, практичний. На всіх етапах процес удосконалення готовності до духовно-морального розвитку дитини у крос-культурному просторі має діагностуватися і, відповідно, корегуватися, а отже, для цього мають бути розроблені пакети діагностичних матеріалів, проведені вимірвальні процедури та представлені аналітичні звіти для подальшої роботи.

Вступний настановний етап має бути забезпечений інформацією про наявний рівень готовності та, відповідно, включений до контекстів ситуації, в якій знаходиться студент, до тих духовно-моральних традицій, які він вважає важливими, а також його бачення результату. Мета даного етапу – намітити бажані зміни системи здатностей і,

відповідно, активізувати знання та навички, тих потреб і інтересів, що можуть призвести до покращення результату студентів. Наступний етап – теоретичний, метою цього етапу є надання певної інформації про сам процес удосконалення здатностей майбутніх учителів до духовно-морального розвитку молодших школярів у крос-культурному просторі (креативно-базові, загальні, специфічні), надання інформації про зміст, форми та методи, що супроводжують даний процес.

Основні форми, які супроводжують цей процес: лекція, (лекція-презентація, дебати, відео-лекція), семінарські заняття, тренінгова робота, вебінари, практика у школі, самостійна робота, наукова робота, фокус-група тощо. Серед методів нами було обрано такі: аналіз виховних ситуацій, проектний метод, створення авторського портфолію, ділова гра, переконання, бесіда, навіювання, приклад, заохочення, самоконтроль тощо. Актуальною в цьому сенсі є думка О. Кікінеджи, яка, розкриваючи правила роботи із дорослими, вказує на важливість активних методів у навчанні, наявність психологічних бар'єрів та страхів, а також добору форм контролю, що базується на самостійному оцінюванні: «Дорослі краще навчаються в неформальному середовищі. Тому перевагу слід віддати активним методам навчання, які створюють середовище неформальної взаємодії між учнями і викладачем. У дорослих нерідко існують різні психологічні бар'єри (страх здатися слабшим за інших, свідомість власного віку тощо). Необхідно створити психологічно комфортне середовище навчання, що сприяє внутрішньому розкріпаченню, реалізації закладених можливостей. Дорослі не люблять, коли їх оцінюють інші. Тому головною формою контролю виступають самоконтроль, самодіагностика, самооцінка» [6, с. 176].

Враховуючи специфічність процесу вдосконалення готовності студентів до духовно-морального розвитку дитини, додамо й прийоми, якими можна користуватися. До них ми відносимо: читання спеціальної літератури, самостійне опрацювання навчально-методичної літератури, підготовка есе, розробка проблемного проекту, зваження на відвертість та емоційний ризик, осмислення власних почуттів та почуттів іншої людини, культивування змін у собі, щирі розмови, наваження на вразливість та ін. Ці прийоми, як на нашу думку, сприятимуть більш глибокому зануренню до самосвідомості, розумінню причинно-наслідкових зв'язків власних вчинків, виникненню почуттів тощо. Вкажімо з приводу на це, на думку Б. Браун: «...у дитинстві ми знаходимо способи захиститися від уразливості, болю, приниження і розчарування. Ми вдягаємо броню; використовуємо свої думки, емоції і поведінку як зброю; вчимося ставати непомітними і навіть зникати. Подорослішавши, ми розуміємо: для того, щоб жити мужньо, цілеспрямовано і у взаємодії з іншими, бути людьми, якими ми так прагнемо стати, – необхідно знову стати вразливими... зняти броню, під якою ми звикли ховатися; скласти зброю, якою ми тримали інших людей на віддалі; показати себе і дозволити іншим побачити нас» [14, с. 203].

Використання таких форм, методів та прийомів, в основі яких – динамічність та практичність, забезпечує спрямування студентів до розв'язання складнощів, що зустрічаються на шляху процесу удосконалення особистості.

На практичному етапі важливо розвивати духовний та емоційний інтелект, збагачувати їх педагогічний тезаурус, формувати духовні потреби та інтереси до процесу духовно-морального розвитку дитини, навички діагностики даного процесу

тощо. Також потрібно на цьому етапі навчитися аналізувати кожну життєву ситуацію, в яку потрапляє дитина, бачити в її оточенні ролі, що відіграють не лише дорослі, які значущі для дітей, а й інші впливові суб'єкти крос-культурного простору. Для цього мають бути організовані структуровані спостереження як неблагополучного, так і начебто благополучного оточення дитини, передбачено вивчення інтересів оточення, розмаїття взаємодій різних поколінь, представників різних світоглядів, що буде певним висхідним пунктом для діагностики духовно-морального розвитку молодших школярів. Необхідно, щоб при цьому результати діагностики розповсюджувалися комплексно, на всі компоненти досліджуваного виду готовності, що дозволить у подальшому відзначити принципові відмінності в системі здібностей студентів, а також відповісти на важливі питання, а саме: 1) Чи сформована у студентів усвідомлена потреба саморозвитку як фундаменту свого професійного та особистісного зростання? 2) Чи можна назвати цілісним характер наявного фонду знань про духовно-моральний розвиток дитини у більшості майбутніх учителів? 3) За рахунок яких знань доповнюється наявний фонд? 4) Які труднощі виникають під час практики в школі з даного напрямку діяльності? 5) Якими є характерні способи осмислення знань студентами про духовно-моральний розвиток дитини у крос-культурному просторі? 6) Чи добре студенти володіють понятійним апаратом? 7) Чи здатні вони самостійно давати визначення стосовно основних понять, що пов'язані з духовно-моральним розвитком дитини? Ці та інші питання, передбачені в роботі з удосконалення готовності – мають важливе значення для процесу впровадження психолого-педагогічних умов.

Як одну з форм удосконалення готовності майбутнього вчителя ми вважаємо спецкурс «Духовно-моральний розвиток молодшого школяра у крос-культурному просторі». Ми вважаємо, що даний спецкурс надасть можливість узгодити та систематизувати освітній процес у даному напрямку, підсилить мотивацію до професійного та особистісного вдосконалення, поживить комунікацію через використання різноманітних форм навчання, стимуляцію процесу пізнання тощо.

Наші спостереження показують, що сам процес удосконалення готовності студентів у більшості випадків протікає непомітно, через невеликі кроки, що особливо ефективно для періоду дорослішання молоді, яке можна охарактеризувати як період розвитку самосвідомості. Також можемо зафіксувати факт, що ця модель за своїм напрямом є гуманітарною, орієнтованою на взаємодію, що передбачає деякі уточнення. Відзначимо, що питання побудови гуманітарних моделей піднімаються в монографії Е. Гусинського «Зведення теорії освіти на засадах міждисциплінарного системного підходу» [3]. Інтерес представляє його ідея про те, що гуманітарні моделі, що існують у просторі, мають певні взаємодії, а саме: сам фізичний простір і свобода керування даним простором; час і свобода керування часом; люди як учасники взаємодії і простір їх інтересів як учасників; інформаційний простір – книги, Інтернет; віртуальна взаємодія або мережеве спілкування [3].

Екстраполюючи цю ідею в руслі нашого дослідження, зазначимо, що модель удосконалення готовності майбутніх учителів до духовно-морального розвитку молодших школярів у крос-культурному просторі також матиме певні взаємодії, а саме: крос-культурний простір і свобода керування даним простором; час, який витрачається

на вдосконалення готовності і вільне керування цим часом; науково-педагогічні працівники, студенти, вчителі початкової школи, учні початкової школи, їх батьки як учасники даної взаємодії, а також простір їхніх спільних інтересів – розвиток, удосконалення, досягнення ефективних результатів; інформаційне насичення процесу вдосконалення готовності за допомогою книг, фільмів, відео-роликів, презентацій тощо; віртуальна взаємодія за допомогою різних комп'ютерних програм і мереж, у тому числі і спеціально розробленим сайтом.

Слушною у такому випадку тут є модель формування особистості студента, що запропонована у роботі М. Якубовської, яка відзначала, про основне підґрунтя формування культурних традицій є нормативно-оціночною системою «інноваційних тенденцій сучасної професійної освіти», а їх цілісність зумовлена єдністю «історичної традиції та актуального творення парадигми модерних інноваційних навчальних систем». У тому випадку, коли гармонія стосовно «архетипу сучасних інновацій педагогічної освіти» порушується, високого рівня компетенції студентів досягти не є можливим [13, с. 92]. Розглядаючи ці загрози, можемо констатувати, що при вивченні методологічних, загальних та специфічних принципів, інновацій у педагогічній освіті, що об'єднані з врахуванням процесів розгортання крос-культурного простору, мають створюватися ефективні умови для втілення новітніх виховних технологій. І лише на основі отриманої інформації про досягнутий рівень покращення готовності майбутніх учителів до духовно-морального розвитку дитини у крос-культурному просторі приймається рішення стосовно впровадження психолого-педагогічних умов. До таких умов ми відносимо: розвиток професійної мотивації студентів щодо духовно-морального розвитку молодших школярів; зміну стосунків на суб'єкт-суб'єктну систему відносин між студентом та науково-педагогічним працівником; використання виховного впливу, що спрямований на досягнення успіхів у навчанні та гармонійне поєднання набуття професійних знань та умінь і духовно-морального розвитку дитини.

Після впровадження психолого-педагогічних умов може вибудовуватися результат – удосконалена готовність майбутніх учителів до духовно-морального розвитку дитини, що має відмінності від попереднього стану виховної роботи [26].

Новизною даної моделі є введення подвійного контролю стосовно рівня готовності майбутніх учителів до духовно-морального розвитку дитини із врахуванням ідей праксео-динамічного підходу. Перший контроль відбувається як автоматизована процедура діагностики даного стану майбутніх учителів, а другий контроль – встановлює збіги або відмінності результатів першого контролю і тих рішень, що були прийняті науково-педагогічними працівниками відповідно подальшої роботи з системою здатностей майбутніх учителів, що є ядром готовності майбутніх учителів до духовно-морального розвитку дитини у крос-культурному просторі.

Отже, праксео-динамічний підхід, реалізуючись у даній моделі, надає можливість поступово розгорнути крос-культурний простір, в якому організовується ефективна виховна робота, що спрямована на забезпечення майбутніх учителів продуктивними знаннями, духовно-моральними цінностями, що сприяє більш успішній педагогічній діяльності у майбутньому.

Представимо дану модель у схематичному вигляді.

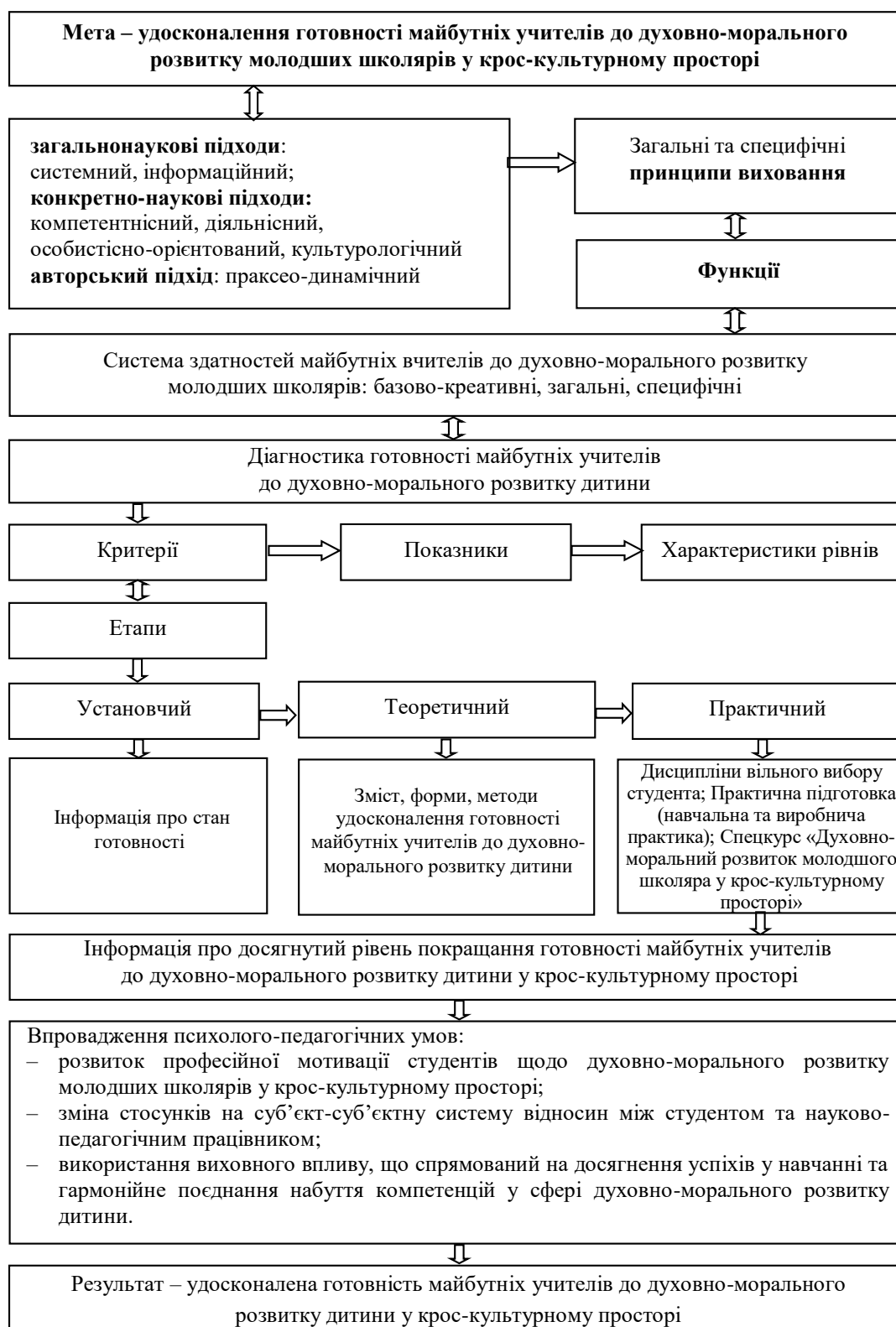

Рис. 1. Модель системи удосконалення готовності майбутніх вчителів до духовно-морального розвитку молодших школярів у крос-культурному просторі

Вважаємо, що дана модель є не тільки можливістю для поступового виявлення знань стосовно вимог до готовності майбутнього вчителя, а й вагомим елементом у процесі освітньої діяльності студента, методологічною опорою для прогнозування особистісного зростання майбутнього вчителя початкової школи. Також модель системи вдосконалення готовності майбутніх учителів до духовно-морального розвитку молодших школярів у крос-культурному просторі може слугувати орієнтиром для науково-педагогічних працівників у процесі впровадження психолого-педагогічних умов, які будуть представлені у наступному розділі.

Таким чином, система удосконалення готовності студентів до духовно-морального розвитку молодших школярів у крос-культурному просторі – це складний, багатоаспектний і суперечливий процес, який можна представити як сукупність певних компонентів, об'єднаних спільною метою і планом. Тому, розроблена нами модель системи удосконалення готовності студентів до духовно-морального розвитку молодших школярів у крос-культурному поєднує в цілісну систему й показує логічні взаємозв'язки між усіма елементами задіяними в духовно-моральному вихованні студентів. Використання запропонованої нами моделі покликане удосконалити готовність студентів до духовно-морального розвитку молодших школярів у крос-культурному просторі. Перспективи подальших наших розвідок передбачатимуть висвітлення результатів впровадження моделі у практичну підготовку студентів спеціальності 013 – Початкова освіта.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безручко Б. П., Смирнов Д. А. Математическое моделирование и хаотические временные ряды. Саратов: ГосУНЦ «Колледж», 2005. 320 с.
2. Богданова І. М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2003. 38 с.
3. Гусинский Э. Н. Построение теории образования на основе междисциплинарного системного подхода: монография. Москва: Школа, 1994. 184 с.
4. Жигадло Г. Б. Модель формування методичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі організації та вивчення спортивних ігор. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні та історичні науки*. Київ, 2013. Вип. 109. С. 58–63.
5. Калита Н. Підготовка вчителя початкової школи в контексті сучасних освітніх парадигм. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. Вип. 14. С. 265–269.
6. Кикинежди О. М. Практическая педагогика: гуманизация процессов образования и воспитания. *Сборник материалов международной научной конференции, посвященной 95-летию со дня рождения В. Сухомлинского*. Москва: МЦНИП, 2013. 186 с.
7. Кремень В. Нові вимоги до освіти та її змісту. Виклик для України: розробка рамкових основ змісту (національного курикулуму) загальної середньої освіти для ХХІ століття: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ 26–27 червня 2007 р.). Київ: ТОВ УВПК «Ексоб», 2017. С. 3–10.
8. Глузман Н. А., Анісімова Л. С., Давкуш Н. В. та ін. Педагогічне моделювання в професійній освіті: кол. монографія / за заг. ред. Н. А. Глузман. Сімферополь: Аріал, 2014. 204 с.
9. Пшенична Л. Новий учитель Нової української школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 1(85). С. 61–83.
10. Раєвська І. М. Розвиток дослідницьких умінь педагога – один із чинників успішного здійснення освітніх реформ. *Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю*. Херсон: Борисфен-про, 2018. С. 76–79.
11. Созонюк О. Методологічні основи структурно-функціональної моделі психологічної культури вчителя початкової школи. *Психологія реальність і перспективи*. 2019. № 12. С. 207–212.

12. Шевченко Ю. М. Готовність студентів до духовно-морального розвитку молодших школярів у крос-культурному просторі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. № 1(65). С. 194–206.
13. Якубовська М. Аксиологічні засади у системі творення культурологічної компетентності: модель формування особистості студента. *Молодь і ринок*. 2019. № 8(175). С. 90–94.
14. Brown B. *Rising Strong*. New York: Spiegel & Grau, 2015. 336 p.
15. Cupit Glenn. Criteria for a comprehensive model of spiritual development in secular educative care. *International Journal of Children's Spirituality*. 2004. 9:3. P. 293–305.
16. Harris Kathleen. The personae of the spiritual child: taking pictures of the heart using technology and tablets. *International Journal of Children's Spirituality*. 2018. 23:3. P. 291–305.
17. Wartofsky Marx W. *Models: Representation and the Scientific Understanding*. Robert S. Cohen (Ed.). Dordrecht: Holland; Boston: U.S.A.; London: England: Springer Science & Business Media, 2012. 398 p.

REFERENCES

1. Bezruchko, B. P., Smirnov, D. A. (2005). *Matematicheskoe modelirovanie i khaoticheskie vremennye ryady*. Saratov: GosUNC «Kolledzh» [in Russian].
2. Bohdanova, I. M. (2003). *Profesiino-pedahohichna pidhotovka maibutnikh uchyteliv na osnovi zastosuvannya innovatsiinykh tekhnolohii*. *Extended abstract of doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
3. Gusinskiy, Je. N. (1994). *Postroenie teorii obrazovaniya na osnove mezhdisciplinarnogo sistemnogo pokhoda*. Moskva: Shkola [in Russian].
4. Zhyhadlo, H. B. (2013). Model formuvannya metodychnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury u protsesi orhanizatsii ta vyvchennia sportyvnykh ihor. *Naukovi zapysky Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriya: Pedahohichni ta istorychni nauky, 109, 58–63* [in Ukrainian].
5. Kalyta, N. (2015). *Pidhotovka vchytelia pochatkovoї shkoly v konteksti suchasnykh osvitynykh paradyhm*. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk, 14, 265–269* [in Ukrainian].
6. Kikinezhdi, O. M. (2013). *Prakticheskaya pedagogika: gumanizatsiya processov obrazovaniya i vospitaniya: proceedings of the Scientific Conference*. Moskva: MCNIP [in Russian].
7. Kremen, V. (2017). *Novi vymohy do osvity ta yii zmistu. Vykyk dlia Ukrainy: rozrobka ramkovykh osnov zmistu (natsionalnoho kurykulumu) zahalnoi serednioi osvity dlia XXI stolittia: proceedings of the Scientific and Practical Conference*. Kyiv, 3–10 [in Ukrainian].
8. Hluzman, N. A., Anisimova, L. S., Davkush, N. V. et al. (2014). *Pedahohichne modeliuvannya v profesiinii osviti N. A. Hluzman (Ed.)*. Simferopol: Arial [in Ukrainian].
9. Pshenychna, L. (2019). *Novyi uchitel Novoi ukrainskoi shkoly. Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii, 1(85), 61–83* [in Ukrainian].
10. Raievska, I. M. (2018). *Rozvytok doslidnytskykh umin pedahoha – odyz chynnykiv uspishnoho zdiisnennia osvitynykh reform. Pidhotovka suchasnoho pedahoha doshkilnoi ta pochatkovoї osvity v umovakh rozbudovy Novoi ukrainskoi shkoly: proceedings of the Scientific and Practical Conference*. Kherson, 76–79 [in Ukrainian].
11. Sozoniuk, O. (2019). *Metodolohichni osnovy strukturno-funktsionalnoi modeli psykhologichnoi kultury vchytelia pochatkovoї shkoly. Psykhologhiia realnist i perspektyvy, 12, 207–212* [in Ukrainian].
12. Shevchenko, Yu. M. (2017). *Hotovnist studentiv do dukhovno-moralnoho rozvytku molodshykh shkoliariv u kros-kulturnomu prostori. Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii, 1(65), 194–206* [in Ukrainian].
13. Yakubovska, M. (2019). *Aksiolohichni zasady u systemi tvorennia kulturolohichnoi kompetentnosti: model formuvannya osobystosti studenta. Molod i rynek, 8(175), 90–94* [in Ukrainian].
14. Brown, B. (2015). *Rising Strong*. New York: Spiegel & Grau.
15. Cupit Glenn. (2004). *Criteria for a comprehensive model of spiritual development in secular educative care. International Journal of Children's Spirituality, 9:3, 293–305*.
16. Harris Kathleen. (2018). *The personae of the spiritual child: taking pictures of the heart using technology and tablets. International Journal of Children's Spirituality, 23:3, 291–305*.
17. Wartofsky Marx W. (2012). *Models: Representation and the Scientific Understanding*. Robert S. Cohen (Ed.). Dordrecht: Holland; Boston: U.S.A.; London: England: Springer Science & Business Media.